

Kelan asiantuntijalausunto HE 127/2022 vp

Petri Lemettinen
Johtava lakimies
4.10.2022

- Esityksen tavoitteena on parantaa erityisesti sosiaalihuollon ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa toimeentulotuen hakijoina. Myös Kela pitää tavoitetta ensiarvoisen tärkeänä.
- Esitetyt muutokset eivät kuitenkaan vastaa riittävästi niihin tarpeisiin, joita erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden kokonaisvaltainen palvelu edellyttäisi.
- Esitys ei myöskään riittävällä tavalla huomioi toimeenpanijoiden viime vuosina esiin nostamia lainsäädännön kehittämistarpeita.
- Kelan tavoitteet siitä, että lainsäädäntö olisi selkeämpi, asiakkaan taloudelliset asiat voitaisiin huolehtia kattavasti Kelassa ja että Kelan ja sosiaalihuollon yhteistyö saisi lainsäädännöstä enemmän tukea, eivät tässä esityksessä toteudu.
- Kokonaisuudistuksen tarve on edelleen olemassa. Myös muut nykyisen hallitusohjelman tarpeelliset kirjaukset ovat edelleen perusteltuja.

- Kela esittää syvän huolensa vuodenvaihteeseen 1.1.2023 kohdennettujen laajojen lainsäädäntömuutosten ja niihin liittyvien kansallisten riskien osalta. Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä pelastustoimen palvelut siirtyvät kuntien järjestämisvastuulta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Myös Kelan toiminnan näkökulmasta katsottuna alueille siirtyvien tehtävien ja toimintojen laajuus on huomattava.
- Vuodenvaihteeseen ajoittuu myös asiakastietolakia koskeva uudistus, jolla on välittömiä liitännäisyyksiä toimeentulotuen uudistamista koskevan esityksen kanssa. Jos asiakastietolakiin tulee muutoksia eduskuntakäsittelyssä, niistä voi aiheutua muutostarpeita myös toimeentulotukea koskevaan esitykseen. Tämä osaltaan nostaa vuodenvaihteeseen kohdentuvia riskejä.
- Kelan toimeenpanolle tämänkaltaisen kumppaneiden rakenteiden, toimintojen sisältöjen sekä lainsäädännön muutosten yhteys ja samanaikainen muutos on riski.

Yhteistyömenettely

- Kelan mahdollisuuksia tukea erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä on rajoittanut mahdollistavan lainsäädännön puuttuminen.
 - Kysymys on ollut ennakoivan ja aktiivisen roolin mahdollistavan sääntelyn puuttumisesta sekä suostumusperusteisen yhteistyötoiminnan ja siihen liittyvän tiedonvaihdon epämääräisestä sääntelystä.
- Ehdotuksessa säädetään Kelan ja hyvinvointialueen yhteistyöstä asiakkaan suostumuksella.
 - Säännös mahdollistaisi myös yhteistyötä helpottavan työvälineen rakentamisen, jolloin asiakkaan asiaa voitaisiin hänen suostumuksellaan edistää kahdensuuntaisen tiedonvaihdon keinoin. Viittaussäännös asiakastietolain 48 §:ään mahdollistaisi moniammatillisessa työssä kerättyjen tietojen tallentamisen Kelan ja hyvinvointialueiden järjestelmiin

Esityksen kehittämiskohdat

- Asiakkaiden oikeuksista ja velvollisuuksista sekä viranomaisten toimivallasta tulee säätää lailla. Nyt säätämistä tehdään monissa kohdissa perusteluosuuksissa.
- Tiedonvaihtoa koskevan sääntelyn tulisi olla tarkkarajaisempaa erityisesti tietosisältöjen ja velvoittavuuden osalta.
- Sosiaalihuollon lausunnon toimeenpanon yhtenä keskeisenä ongelmana on, ettei esityksessä ole asetettu lausunnon antamiselle määräaikaa. Lausuntomenettelyn luonne ja tavoite jäävät epäselviksi.
- Kelan näkemyksen mukaan esityksen perusteella tapahtuvaa perusosan alentamista koskevaa sääntelyä ei pystyttäisi toimeenpanemaan kuin rajatuissa tapauksissa.
- Esitys sisältää virheitä ja ristiriitaisuuksia, joiden korjaaminen on välttämätöntä.

Kelan ehdotukset ja yhteenveto

- Esityksen sisältämät virheet ja tulkinnanvaraisuudet on korjattava.
- Lisäksi ehdotamme voimaantulon siirtoa aikaisintaan 1.9.2022.
- Esitys sisältää useita perusoikeuksiin liittyviä tarkennuksia, joissa toimeenpanija joutuu toimeenpanemaan osioita, joilla on selkeä perustuslakikytkentä (mm. perusosan alentaminen, paperittomien toimeentulotuen kohdentuminen ja sisältö). Asian valiokuntakäsittelyä olisi hyvä arvioida tästä näkökulmasta.
- Kela olisi toivonut, että sen näkemykset olisi huomioitu esityksessä nykyistä laajemmin. Esityksen tarjoamat keinot helpottaa ihmisten arkea ja toimeentulotuen asiointia jäävät nyt vähäisiksi.
- Viittaamme myös aikaisempaan lausuntoomme luonnokseen hallituksen esitykseksi, jossa olemme ottaneet kantaa esityksen ehdotuksiin tarkemmin. Pääosin siellä esitetyt kehittämiskohteet ovat edelleen olemassa.